

ASPECTE SOCIALE ALE PREVENIRII ȘI COMBATERII VIOLENȚEI ÎN FAMILIE

Cristina CRUDU, lector universitar,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, Moldova

Abstract: *This article is dedicated to social approaches to preventing and combating domestic violence. The research presents the classification that has been elucidated in specialistic literature with reference to the three types of violence prevention: primary, secondary, and tertiary. Preventing and combating domestic violence is part of the national family protection and support policy and is an important public health issue. Thus, the prevention of domestic violence is a set of policies, measures and techniques that, outside the framework of criminal justice, aim at reducing the incidence of various types of aggressive behaviors that cause harm to the family and society, considered as illicit.*

Keywords: *social aspects of violence, abuse, violence, violence prevention, domestic violence.*

Prevenirea și combaterea violenței în familie fac parte din politica națională de ocrotire și sprijinire a familiei și reprezintă o importantă problemă de sănătate publică. Pentru consolidarea, ocrotirea și sprijinirea familiei, pentru asigurarea respectării principiilor fundamentale ale legislației referitor la familie, egalității de șanse între femei și bărbați în realizarea dreptului lor uman la viață fără violență.

Conform art. nr. 5 din **LEGEA** Nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie principiile de bază ale prevenirii și combaterii violenței în familie sunt:

- a) legalitatea;
- b) egalitatea;
- c) confidențialitatea;
- d) accesul la justiție;
- e) protecția și securitatea victimei;
- f) cooperarea autorităților administrației publice cu societatea civilă și cu organizațiile internaționale³⁰.

Legislația cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie constă din Constituția Republicii Moldova, din prezenta lege, din alte acte normative, din tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Autoritățile și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și de combatere a violenței în familie sunt:

- a) autoritățile administrației publice centrale de specialitate (Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Educației, Ministerul Sănătății, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Justiției);
- b) autoritățile administrației publice locale de specialitate:
 - secțiile/direcțiile de asistență socială și de protecție a familiei;
 - direcțiile generale de învățământ, tineret și sport;
 - organele ocrotirii sănătății;
 - organele afacerilor interne;
- c) comisiile pentru probleme sociale de pe lângă autoritățile administrației publice locale;
- d) centrele/serviciile de reabilitare a victimelor și agresorilor;
- e) alte organizații cu activități specializate în domeniu.

Autoritatea publică centrală abilitată cu funcții de elaborare și de promovare a politicilor de prevenire și de combatere a violenței în familie și de asistență socială a victimelor

³⁰ <http://lex.justice.md/md/>

și agresorilor este Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei. Pe lângă Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei se creează consiliul coordonator interministerial în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, în componența căruia intră câte un reprezentant al autorităților centrale: reprezentanții societății civile și alte părți interesate.

Consiliul coordonator interministerial este responsabil de asigurarea coordonării și colaborării dintre ministere și alte autorități administrative centrale cu competențe în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie. Regulamentul Consiliului coordonator interministerial este aprobat prin hotărâre de Guvern.

Autoritatea publică locală abilitată cu funcții de implementare a politicilor de prevenire a violenței în familie și de asistență socială a victimelor și agresorilor este secția/direcția raională de asistență socială și protecție a familiei, în cadrul căreia se desemnează un specialist responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie³¹.

Orice intervenție pentru a fi eficientă trebuie să pornească de la o bază reală a fenomenului respectiv. Cele mai eficiente abordări a problematicei sunt cele care pun accentul pe securizarea și protecția victimei, responsabilizarea agresorului, reducerea toleranței la violență a comunităților.

Nimeni nu merită să fie tratat prin violență; oamenii au dreptul la securitate fizică și psihică; consecințele și responsabilitatea unui act aparțin celui care îl comite; nu sunt circumstanțe atenuante pentru violențele care se repetă sistematic cu intenția de control, cu costuri umane devastatoare; având toleranță Zero la violență.

Când ne referim la prevenire, în funcție de grupul căruia o adresăm, aceasta poate fi de trei tipuri: primară, secundară și terțiară.

Prevenirea primară se referă la acțiunile, programele, campaniile adresate unor populații mai mari (țară, județ, oraș), în vederea sensibilizării acestora și reducerea toleranței la violență. Spre exemplu, campaniile prin afișaje stradale, expuneri de materiale și imagini în mijloacele de transport în comun, campanii televizate sau audio, campanii în ziare, reviste în special în forma vizuală.

Prevenirea secundară se adresează grupurilor cu risc crescut de a manifesta un anumit comportament sau grupurilor cu risc de victimizare. Grupurile de risc selectate pot fi: copiii și adolescenții care trăiesc în familii cu violență, femeile fără loc de muncă sau venituri reduse și dependente de cineva, șomerii, copiii cu risc de abandon școlar, cu absentism din cauze familiale mamele singure etc.

Prevenirea terțiară se referă la acțiunile asupra grupurilor afectate deja de violența domestică. Aici intră: victimele femei, agresorii/abuzatorii familiali, copiii abuzați. Prevenirea terțiară nu este prevenirea unor comportamente care au riscul de a se produce pentru prima dată, ci prevenirea recidivelor, sancționarea și/sau recuperarea agresorilor, securitatea victimelor, recuperarea sau tratarea efectelor și consecințelor. Obiectivele prevenirii trebuie să țintească un *termen lung*.

Modalități de prevenire:

- informare, consiliere (psihologică, juridică, socială);
- suport social;
- crearea și menținerea unor surse de informare (la nivelul ONG-urilor, centrelor de informare a cetățenilor, materiale prin Internet, pliante, cărți și broșuri etc.);
- influențarea politicilor publice;
- conștientizarea populației prin campanii de informare și sensibilizare;
- referirile între instituții, cu adresare către serviciile locale existente;

³¹ **Legea** Nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie.

- întărirea colaborării comunitare pentru protejarea femeii victime de abuzuri ulterioare.³²

Prevenirea violenței în familie constituie o preocupare a statelor, organizațiilor guvernamentale și neguvernamentale și a unor instituții, ce elaborează politici, programe și strategii de tratament sau asistență a victimelor și întreprind o serie de acțiuni menite să asigure o mai bună protecție a victimelor și pedepsirea autorilor agresiunii.

Totodată, au fost introduse unele reforme la nivelul sistemului juridic și sistemului medical, precum și altor instituții cu atribuții în domeniul gestionării problemelor familiale. În acest sens, au fost luate o serie de măsuri privind semnalarea cazurilor de violență și evaluarea acestora și strategiile de intervenție. Astfel, a fost instalată linia telefonică „*Linia fierbinte 8008 8008*”, unde se pot semnală cazurile de violență în familie, de un membru al familiei, vecin, orice persoană ce e martor la un act de violență și în special specialiștii (medici, psihologi, cadre didactice, asistenți sociali etc.).

În acțiunea de evaluare a cazurilor de violență familială, serviciile sociale vor identifica victimele, vor culege și analiza toate informațiile legate de cauzele agresiunii și elaborarea unui plan de siguranță sau procedează la închiderea cazului. Personalul acestor servicii pune o serie de întrebări, constituite într-un ghid de interviu, pentru a se vedea, dacă este vorba de un caz de violență domestică și stabili cauzele și consecințele acestuia. Genul de întrebări ce pot fi puse, se referă la comportamentul soțului (partenerului), în același timp, vizează și victima (de ex.: Este furios, nervos de la orice cauza banală? Devine foarte repede violent? Te terorizează verbal? Când bea sau folosește droguri își pierde controlul? sau crezi că: Dacă l-ai iubi mai mult, partenerul și-ar putea schimba conduita? Faci mai mult decât vrei tu, când cere ceva, numai pentru a-l calma?).

Din studiul situației violenței în familie, majoritatea infracțiunilor săvârșite între membrii familiei sunt: omor, tentativa de omor, loviri cauzatoare de moarte, pruncucidere, vătămare corporală gravă, vătămare corporală, viol, act sexual cu un minor, perversiune sexuală, corupție sexuală, incest, tâlhărie și abandon de familie. Pentru instrumentarea cazurilor de violență, cadrul legal existent prevede că persoanele desemnate de autoritățile publice să instrumenteze cazurile de violență în familie au următoarele atribuții principale:

- monitorizarea cazurilor de violență în familie, din unitatea teritorială deservită;
- culegerea informațiilor asupra acestora;
- întocmirea unei evidențe separate;
- la cererea organelor judiciare, asigurarea accesului la informații a părților sau reprezentanților acestora;
- informarea și sprijinirea lucrătorilor poliției, în cadrul activității lor specifice, când întâlnesc situații de violență în familie;
- identificarea situațiilor de risc pentru părțile implicate în conflict și îndrumarea acestora spre servicii de specialitate;
- colaborarea cu instituțiile locale de protecție a copilului și raportarea cazurilor, conform legislației în vigoare;
- îndrumarea părților aflate în conflict, în vederea medierii;
- solicitarea de informații cu privire la rezultatul medierii;
- instrumentarea cazului împreună cu asistentul familial.

În cazul comiterii actelor de violență în familie, poliția intervine la sesizarea victimei, a altui membru de familie, a unei autorități sau din oficiu.

Persoanele ce ajung victime ale violenței în familie, nu-și cunosc drepturile, de aceea trebuie făcut mai mult pentru cunoașterea legislației în materie, pentru a le determina, să

³² Ghid de bune practici în lucru cu victimele violenței în familie Editura Mesagerul ISBN 978-973-7843-44-9 coord.: Doina Ioana Monda Bistrița, Mesagerul, 2008.

apeleze cu încredere la instituțiile și persoanele ce le pot ajuta (poliție, centre de adăpost, avocat, medic, psiholog, familie, prieteni etc.), fără teamă și fără a-și ascunde suferința. Dar, pentru exercitarea acestui drept, victima întâmpină multe greutăți birocratice, prin efectuarea multor formalități:

- trebuie să meargă la *Institutul Medico-Legal* pentru obținerea unui certificat contra cost, pentru care plătește o taxă, care, de cele mai multe ori, nu poate fi suportată de victimă;
- trebuie depusă o plângere la poliție. Dacă au fost necesare mai puțin de 60 de zile de îngrijiri medicale, femeia se poate împăca cu soțul ei, înlăturând lui răspunderea penală. Împăcarea se face în prezența unor specialiști în medierea conflictelor.

Rapoartele elaborate în plan național cu privire la gradul de implementare a legislației cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie³³ relevă faptul că există totuși un șir de bariere inclusiv de ordin legislativ care împiedică realizarea de-facto a prevederilor legale în vederea asigurării siguranței victimei, atragerea la răspundere a agresorului și prevenirea cazurilor de violență în familie.

Nivel de acțiune multiplu:

- Planificarea programului de prevenție, implementarea și evaluarea ar trebui abordate individual, relațional, de comunitate și la nivelul societății.
- În cadrul populației comunităților este mai probabil ca programele de colaborare să aibă succesul scontat.
- Importanța dezvoltării unui parteneriat și activitatea de cooperare între diferitele părți interesate relevante: societatea civilă, personalul din domeniul sănătății, instituții de învățământ etc.

Metoda multiplă de predare:

- Strategiile de prevenție ar trebui să includă metode multiple de predare, incluzând câteva tipuri de componente active bazate pe îndemănare, astfel încât să se adreseze multiplelor procese de învățare

Expunerea suficientă:

- Programele eficiente de prevenție subliniază necesitatea unui contact / expunere mare cu participanții într-un cadru de timp concentrat. Cercetarea a arătat că o singură dată un program concentrat pe creșterea gradului de conștientizare, rar produce o schimbare comportamentală. Astfel, este importantă dezvoltarea strategiilor de prevenție care sunt concentrate și care pot fi susținute și extinse de-a lungul timpului.
- Programele de prevenție ar trebui să aibă loc într-o anumită perioadă astfel încât să aibă un impact maximal în viața participantului.

Programe adaptate:

- Dacă programele nu au un nivel suficient de competență culturală ar putea fi irelevante pentru beneficiarii vizați.
- Programele eficiente de prevenire ar trebui să își adapteze conținutul și abordarea pentru a fi cultural adecvate și relevante pentru participante. Ele ar trebui să demonstreze implicația diverselor credințe culturale, a practicilor și a normelor comunitare.
- Este esențial să cunoaștem modul în care violența împotriva femeii este înțeleasă precum și care sunt modalitățile culturale cele mai adecvate pentru a implica membrii comunității.

³³ Raport din perspectiva respectării drepturilor omului ”Implementarea legislației Republicii Moldova cu privire la violența în familie”, 2012, Avocații pentru drepturile omului Minneapolis, Centrul de Drept al Femeilor și Fundația Bulgară de Investigații în domeniul Gender; Raport „Evaluarea implementării prevederilor ce se referă la ordonanța de protecție din cadrul legii 45-XVI în Republica Moldova în perioada 2008-2011”, 2012, realizat de Promo-lex cu sprijinul Fundației Soros-Moldova și Oficiului Înaltului Comisar ONU pentru drepturile omului.

Evaluarea sistematică:

- Programele eficiente de prevenire ar trebui să includă o strategie de evaluare pentru a oferi un important feedback în progres, proceselor de planificare și implementare, pentru a le îmbunătăți continuu, ducând cel mai probabil la rezultate pozitive.
- Întreaga acțiune ar trebui structurată și cuantificată în rezultate concrete. În acest scop, este necesar să se stabilească o strategie de evaluare pe termen lung.

Instruirea personalului:

- Personalul ar trebui să fie sensibil, competent din punct de vedere cultural și ar trebui să aibă suficientă pregătire, sprijin și supraveghere, înainte și în timpul implementării programelor de prevenție.

Strategii integrate:

- Strategiile de prevenție trebuie să fie părți integrante a unei strategii mai ample de anti-discriminare, pentru a eradica violența împotriva femeii.
- În plus, activitățile de prevenție ar trebui dezvoltate în cadrul altor acțiuni de promovare a comunității.

Încurajarea utilizării serviciilor la scară largă:

- Prevenirea violenței împotriva femeii ar trebui să încurajeze utilizarea serviciilor la scară largă în rândul femeilor și a populației.
- Strategiile de prevenție ar trebui să încurajeze formarea legăturilor și a cooperării între comunitățile și serviciile la scară largă, precum serviciile de sănătate, serviciile educaționale etc.

Implicarea comunităților:

- Orice program de prevenție ar trebui planificat cu participarea și colaborarea membrilor comunităților.
- Este esențial ca acțiunile de prevenție să fie transversale, în toate domeniile și sectoarele comunitare.
- Strategia de prevenție ar trebui să aibă o abordare practică, cu rezultate concrete și măsurabile, pentru a putea implica comunitatea.³⁴

Rolul și funcțiile serviciilor de asistență socială în managementul cazurilor de VF

În conformitate cu Legea asistenței sociale nr. 547 din 25.12.2003, asistență socială se prezintă ca o componentă a sistemului național de protecție socială, în cadrul căruia statul și societatea civilă se angajează să prevină, să limiteze sau să înlăture efectele temporare sau permanente ale unor evenimente considerate drept riscuri sociale, care pot genera marginalizarea ori excluderea socială a persoanelor și a familiilor aflate în dificultate³⁵.

În conformitate cu Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie³⁶, secțiunile/direcțiile de asistență socială și de protecție a familiei:

- a) conlucrează cu organele afacerilor interne în activitatea de identificare a persoanelor predispuse la comiterea actelor de violență în familie;
- b) actualizează baza de date, la nivel teritorial, ce vizează fenomenul violenței în familie;
- c) plasează, după caz, victima în centrul de reabilitare, oferindu-i asistența corespunzătoare;

³⁴ Surt. Fundació de dones. Fundació Privada – Pachet de instrumente de comunicare „Combaterea violenței domestice împotriva femeilor române: prevenire, depistare, recomandări de intervenție” februarie 2012 pag. 22.

³⁵ Legea asistenței sociale nr. 547 din 25.12.2003, art. 1 // <http://lex.justice.md>

³⁶ Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45 din 01.03.2007, Monitorul Oficial Nr. 55-56, 18.03.2008.

- d) desfășoară activitate de consiliere psihologică și psihosocială a victimelor, în vederea lichidării consecințelor actelor de violență în familie, prin mijloace proprii sau redirecționând cazul către specialiști din centrele de reabilitare;
- e) înlesnesc, la solicitarea organelor de drept, accesul agresorului la programele de reabilitare;
- f) apără drepturile și interesele legitime ale victimelor, inclusiv ale victimelor minore;
- g) realizează, în comun cu alte autorități abilitate și în colaborare cu organizațiile guvernamentale din domeniu, programe informaționale în vederea prevenirii violenței în familie;
- h) determină necesitatea creării de centre/servicii de reabilitare a victimelor și a agresorilor, asigură acestor centre/servicii sprijin metodologic și informațional;
- i) monitorizează și coordonează activitățile profesionale ale asistenților sociali din cadrul primăriilor de prevenire a violenței în familie, de sprijinire/ consiliere a victimelor și de resocializare a agresorilor;
- j) prezintă Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului rapoarte semestriale despre activitățile desfășurate în teritoriul de secții/direcții, asistenți sociali conform parteneriatelor stabilite;
- k) monitorizează victimele și le acordă asistență după ce au părăsit centrele de reabilitare.

Asistența socială a fenomenului violenței în familie include două componente esențiale: serviciile acordate victimei și programele de recuperare a agresorului. În primul caz este vorba de un ansamblu de instituții, programe, măsuri, activități profesionalizate de protejare și reabilitare a victimelor violenței în familie. În cadrul acestora numărăm:

- a) serviciile de reabilitare – instituții medicale, centre de reabilitare, servicii psihologice și psihoterapeutice, echipe multidisciplinare de intervenție etc., care vizează sănătatea fizică și mentală a persoanei supuse victimizării, sporirea capacității de adaptare a acesteia și a celorlalți membri ai familiei afectați de violență, asigurarea protecției lor;
- b) servicii de suport, care asigură sprijin pe termen lung victimei, asistând-o în procesul de reabilitare și asigurându-i menținerea capacității de autoprotejare;
- c) serviciile de prevenire a violenței repetate, ocupate de schimbarea mentalității, educație civică, formarea abilităților pentru o viață de familie armonioasă.

În acordarea acestor servicii asistența socială are un loc central, determinat de poziția în sistemul de realizare a politicilor sociale. În primul rând, în conformitate cu statutul și funcțiile sale asistența socială va determina forma de servicii acordate: prestații în bani (alocații, compensații, indemnizații etc.) sau prestații în natură; servicii sociale³⁷. În rândul al doilea, va realiza aceste servicii în colaborare cu autoritățile administrației publice locale și cu reprezentanții societății civile³⁸. În final, ținând cont de prevederile Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, asistența socială conlucrează cu toate celelalte structuri ale echipei multidisciplinare, realizând în multe privințe funcția de coordonare a activității de prevenire și combatere a violenței în familie.

Serviciile acordate agresorului prin intermediul asistenței sociale au menirea înlăturării pericolului violenței în familie.

Pot fi nominalizate și câteva particularități specifice de acordare a serviciilor de asistență socială categoriilor de victime în conformitate cu vârsta lor. Pentru victimele adulte, inclusiv vârstnice, se recomandă:

- 1) evaluarea situației socio-economice a victimei, a nevoilor și resurselor acesteia prin completarea fișei sociale;

³⁷ Legea asistenței sociale nr. 547 din 25.12.2003, art. 9 // <http://lex.justice.md>

³⁸ Idem, art. 13.

- 2) asigură furnizarea de informații și servicii adecvate în vederea refacerii și dezvoltării capacităților individuale și ale celor familiale necesare pentru a depăși cu forțe proprii situațiile de dificultate;
- 3) acordă victimei asistenței și sprijinului pentru exercitarea dreptului său la exprimarea liberă a opiniei;
- 4) asigurarea măsurilor necesare pentru protecția în regim de urgență a victimei, inclusiv prin organizarea și asigurarea funcționării în structura proprie a unor centre specializate;
- 5) realizarea activităților de reabilitare a victimei conform planului individualizat privind măsurile de asistență socială.

În cazul victimelor minore și în conformitate cu necesitatea de asigurare a protecției drepturilor copiilor se efectuează următoarele acțiuni:

- întocmirea raportului de evaluare inițială a copilului victimă a violenței în familie, și familiei acestuia;
- stabilirea programului de măsuri de protecție specială;
- monitorizarea activităților de aplicare a hotărârilor de instituire a măsurilor de protecție specială a copilului;
- contactarea autorităților tutelare în condiția unor probleme speciale în cadrul relației copilului cu părinții;
- reevaluarea periodică a împrejurărilor care au stat la baza stabilirii măsurilor de protecție specială și propunerea după caz a menținerii, modificării sau încetării acestora;
- prestarea serviciilor specializate pentru nevoile copiilor victime ale abuzului familial sau neglijării și ale familiilor acestora.

Reieșind din faptul că asistența socială acordă sau orientează spre servicii de reabilitare atât victima, cât și abuzatorului, se solicită clarificarea atitudinilor de care urmează să se dea dovadă în raport cu ambii subiecți ai cazului. Astfel, față de victimă se denotă atitudini de asigurare a confidențialității, manifestare a încrederii în capacitățile și resursele ei personale, de empatie, comprehensiune, susținere și respectare a deciziilor ei personale. În raport cu agresorul se ține cont de faptul că violența este un comportament intențional și instrumental, aplicat cu intenție și conștiință, care nu merită a fi tolerat, limitându-se și confidențialitatea, solicitându-se alte servicii.

Cu toate că conceptul cercetat e un fenomen atât de cunoscut, nu a fost ușor să ajungem la o definiție satisfăcătoare și în același timp consensuală. Unii evocă în mod spontan folosirea forței și se focalizează asupra vătămarilor fizice. Având în vedere variabile juridice sau socio-instituționale, alții pun accentul pe transgresarea sau violarea normelor și în special pe cele care se referă la legalitate. Violența în familie constituie un domeniu în care solidaritatea persoanelor care luptă împotriva abuzului și ale celor care suferă de abuz, unirea lor în rețele asigură succesul în combaterea acestui flagel prin formare, învățare și fortificare continuă. Iar pentru cei care lucrează în acest domeniu, cât și pentru victime este nevoie de a se forma, de a învăța unii de la ceilalți, de a coopera în permanență. Rețelele de socializare sunt un ajutor în acest sens, pentru că reprezintă o șansă pentru membrii săi – indiferent de vârstă sau experiență – de a-și dezvolta competențele, de a se dezvolta personal, de a deveni lider personal. Rețeaua de socializare este locul unde oamenii se cunosc mai bine, se ajută reciproc, organizează acțiuni/activități în comun, își împart experiența, caută soluții și neapărat le găsesc!

Un factor principal în prevenirea și combaterea violenței în familie, îl ocupă activitatea de sensibilizare și informare a publicului cu privire la violența bazată pe gen, atât la nivel național și local, în vederea eliminării tuturor formelor de violență împotriva femeilor, sensibilizarea opiniei publice cu privire la cadrul legal-normativ existent în prevenirea și

combaterea violenței în familie, asigurarea protecției victimelor, precum și mobilizarea autorităților central și locale, organizațiilor neguvernamentale și a comunității de a participa active la prevenirea și combaterea acestui flagel.

În general, pare de necrezut faptul că atenția publică și a specialiștilor pentru această maladie socială datează de puțin timp. Atât timp cât violența domestică e ignorată, lăsată să își continue existența secretă și devastatoare, nu putem vorbi de o reală politică socială, tinzând spre o bună calitate a vieții individului și a familiei. Cât nu ne-am strădui și cât nu am mai cerceta acest fenomen, în orice caz, nu am putea să-l combatem complet, ci doar să contribuim la micșorarea intensității sale, iar o modalitate productivă este corelația cauză – efect, deci cunoașterea factorilor provocatori ai violenței familiale este prima etapă spre atenuarea acestui fenomen.

Recomandări:

1. *Să se atragă mai multă atenție la informarea opiniei publice despre problema vizată pentru ca societatea să conștientizeze violența și să-și asume responsabilitatea confruntării cu acest fenomen;*
2. *Cadrul legislativ cu referire la prevenirea și combaterea violenței în familie să fie mai drastic și să-i permită victimei să obțină protecție de urgență în momentul de criză;*
3. *Să fie diversificate serviciile sociale menite să intervină în cazurile de abuz și maltratare a femeii în familie;*
4. *Să fie instruiți continui specialiștii din cadrul echipei multidisciplinare care au menirea să intervină și să ofere asistență și protecție victimelor violenței în familie.*
Minimalizarea fenomenului violenței în familie poate rezulta dacă se vor ține cont de următoarele recomandări:

- O recomandare referitoare la minimalizarea fenomenului violenței în familie ar fi desfășurarea unor campanii masive de sensibilizare a populației, care ar schimba atitudinea acestora față de problema dată și mai ales atitudinea factorilor de decizie.
- Trebuie să fie atrași cât mai mulți specialiști pentru realizarea și organizarea unor cercetări comune, ceea ce ar permite tratarea problemei în cauză mai profund și multilateral.
- Este un lucru binevenit realizarea seminarelor informative și a companiilor de sensibilizare în școli a tinerii generații privitor la cultivarea unui mediu de viață nonviolent.
- Un plus foarte mare vor avea și lansarea serviciilor pentru agresori, specializarea unor organizații / structuri care ar lucra cu agresorul în vederea prevenirii abuzului în familie (metode proactive, încurajatoare și nicidecum metode represive).
- Extinderea programelor de instruire (traininguri, seminare) privind prevenirea / combaterea violenței în familie și în rândurile judecătorilor, procurorilor, medicilor etc., campanii de sensibilizare asupra problemei și în rândurile acestor categorii profesionale reprezintă un lucru care trebuie activizat.

Nu trebuie să trecem cu vederea și instruirea unor echipe multidisciplinare care s-ar ocupa de cazurile de violență în familie, iar preluarea experiențelor pozitive, în acest sens, din alte țări în acest domeniu vor aduce doar schimbări în planul dat.

Bibliografie:

1. Fundació de dones. Fundació Privada – Pachet de instrumente de comunicare „Combaterea violentei domestice împotriva femeilor rome: prevenire, depistare, recomandări de intervenție” februarie 2012, pag. 22.
2. Ghid de bune practici în lucru cu victimele violenței în familie. Editura Mesagerul ISBN 978-973-7843-44-9 coord.: Doina Ioana Monda Bistrița, Mesagerul 2008.
3. Legea asistenței sociale, nr. 547 din 25.12.2003.
4. Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, Nr. 45 din 01.03.2007.

5. Raport „Evaluarea implementării prevederilor ce se referă la ordonanța de protecție din cadrul legii 45-XVI în Republica Moldova în perioada 2008-2011”, 2012, realizat de Promo-lex cu sprijinul Fundației Soros-Moldova și Oficiului Înaltului Comisar ONU pentru drepturile omului.
6. Raport din perspectiva respectării drepturilor omului „Implementarea legislației Republicii Moldova cu privire la violența în familie”, 2012, Avocații pentru drepturile omului Minneapolis, Centrul de Drept al Femeilor și Fundația Bulgară de Investigații în domeniul Gender.